

Jurnal

- II -

14 octombrie 1916, București

Printre înaltele piscuri ale simțirii și cugetării umane – Eminescu – idolul tineretului, îmi era capăt de căpătâi. El ne-a înobilat sufletele, așa cum astăzi, ne înobilează Enescu.

Palatul Regal. Spitalul „Regina Maria” – salonul mare al ofițerilor. S-au luat temperaturile, s-au pansat răniții. E așteptat George Enescu. În două fotolii – Regele și Regina –; alături tinerele domnițe. Ceva mai departe, lateral, înaltele Doamne de Onoare: Lahovari, Procopiu, Catargiu etc. Vin, pe rând, răniții din toate saloanele. Cei ce nu pot merge, sunt aduși pe targă. Cei grav răniți, cei în prea mare suferință, rămân în paturi, cu ușile deschise.

Sosește Enescu. Concertul începe. Liniște mormântală. Ni s-ar putea auzi bătăile inimilor. Tot ce simfonia mării, în infinitu-i albastru, unit la Orizont cu infinitul stelelor, tot ce freacă codrului, mireasma florilor, cântul păsărilor, tremurul luceafărului desprind ființa umană de pe pământ și o apropie de cer, de D-zeu, face Enescu, prin vioara și arcușul ei.

Chip de serafim, mers armonios, ținută elegantă, privire visătoare, gest și avânt cumpănit: toată ființa lui radiază făptura creată nu din lumea de toate zilele, ci din substanță superioară, ținută ascunsă de D-zeu și numai odată la sute de ani, înzestrând pe câte un om cu ea.

Enescu e un fiu al Cerului. Când ochii lui se vor închide și D-zeu îl va rechema, va intra în Paradis, cu violina și arcușul lui, îngânând cu Alecsandri: - „O, Doamne'n lume cât am stat./În ochii ei plini de-admirare/Pe tine te-am reprezentat”//.

Ultimile acorduri vibrează în aer și în inimi. Auditoriul își ține respirația. În sală-religiozitate. Suveranii îl aclamă, îi dau mâna. Un val de fericire descreștește frunțile, înalță inimile, înobilează sufletele, încântă până la extază!

Cumpănit în vorbă, măsurat în mișcări, smerit, Maestrul stă de vorbă cu răniții și dispărește tăcut cum a venit. Suveranii pleacă. Răniții se reîntorc în saloane. Li se aduce prânzul. Domnițele servesc. Deodată, Bang! Bang! Bang! răsună lugubru clopot al Mitropoliei! Se dă alarma. Pe cer, balaur roșu de sânge omenesc însetat: - sinistrul Zeppelin!

Palatul coboară în adăpost. Sus rămân numai câțiva răniți, nefricoși, cu bravul Ciulei și eu printre ei...!”

„Lacul” - grafică de Fl. Radu

mai 2001

14 februarie, 1922, Lugoj

Se împlinesc în curând 25 de ani de la moartea profesorului Miron Pompiliu. Îmi amintesc și acum un internat, mai mult cazarmă sau temniță. Ocașe nu eleve, păream a fi noi școlărițele. Dintre zidurile lui, prea rar la o lună, două, ieșeam în oraș. De acest privilegiu se bucurau doar cele cu părinții în oraș ori corespondenții localnici (rude apropiate) Acestea erau puține. Celalte nu păreau internatul Școlii Centrale de Fete (transformată în 1898, în Școală Normală –n.n) decât la Crăciun ori Paște; Orfanele, așa cum eram eu, numai în vacanța mare. Părinților din provincie, veniți să-și vadă fiicele, numai duminica, în zi de lucru, nici în ruptul capului. Nici o stradă nu se vedea dintre zidurile școlii. În curtea ei, plină de boschete de liliac, curtea boierească de pe vremuri, a lui Costache Canachi și a fiicei lui, Cocuța Vogoride – acea superioară femeie, care a contribuit mult la Unirea Principatelor din 1859, noi școlărițele n-am intrat.

Un mic pătrat pavat, între cele patru ziduri înalte, dezgustătoare, fără un fir de iarbă, cu un singur oțetar, era locul unde fiecare clasă îi făcea ocolul de două ori, la amiază; de unde reintram apoi, între zidurile reci și mute.

Printre profesorii iubiți, Miron Pompiliu (1848-1897), literat, om venerat, mai cu seamă că ne distingeam la obiectul lui – limba română. Deși într-o clasă mică de curs inferior, îmi dădeam bine seama, ce înseamnă un profesor bun, de talia lui. Îi urmăream cu sete explicațiile, căutând prin răspunsurile mele, a-l mulțumi pe deplin. Fusesse, așa cum bine ne spunea, prieten cu poetul Eminescu.

Spre nenorocul nostru, profesorul fu mutat la un liceu model de băieți, abia înființat. Nouă, prin stăruință, ni s-a dat o suplinitoare nulă ca știință. Doi ani am pierdut, fără să fi progresat cu nimic. În cele din urmă, Ministerul Instrucțiunii Publice, înțelegând neiertata greșeală ce făptuise ni l-a redat. Intervenise un coleg și prieten de al lui Miron Pompiliu și el tot fruntaș literat, om de înaltă cultură și de superioară valoare morală (Ion Paul – n.n.). Însă, durere! O mare nenorocire ne ajunsese: - moartea lui. Ce n-aș fi dat, să-l mai revăd odată, măcar pe catafalc! Cu neputință! Mă gândeam la regulamentul atât de exigent care nu-mi îngăduia să fiu învoită.

Până la urmă, m-am adresat profesoarei de serviciu cu rugămintea de a mă învoi. Nedumerită, nu știa ce să facă. Eu, împreunându-mi mâinile ca pentru rugăciune și cu ochii în lacrimi, stăruiam: - „Vă rog fierbinte, doamnă Sultanică!” - „Fie, zise ea, mângâindu-mă, ca de obicei.” Minunea se înfăptuia! Zidul școlii se mișca. Peste zece minute eram în stradă, trăsura mă ducea la locuința iubitului profesor.

Întins pe catafalc, rece și nemișcat, cu ochii închiși, cu mâinile pe piept, poetul dormea somnul veșniciei! I-am sărutat mâna, scaldându-i-o în lacrimi și peste noapte părăsind pe nesimțite pat și dormitor, refugiată în cămăruța măturilor și a cârpelor de șters praf, la un opaiț, jos pe podea, vorbeam în poezie – mult iubitului meu părinte sufletesc...“.

Text selectat de
Constantin PRANGATI

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

Dincolo de râu, dincolo de mare

Ued

Avatarurile muzicii basarabene adulmecă în bună măsură urmele lăsate de vestul european, dar și de nostalgiile panromânești sau, dimpotrivă, panslaviste, de expresie puritanistă. Așa se face că unii compozitori inspiră adânc aerul (cosmopolit?) al globalizării, în timp ce alții expiră aferați „aerele” (primejdioase?) ale curentilor alojeni. Racordarea la muzica savantă contemporană ori segregarea de tot ceea ce este venetic și concesionabil? Iată o dilemă cu ascendență în disputa dintre sincronism și protocronism sau chiar dintre internaționalism și naționalism. În ultimul deceniu adepții integrării, ai sincronizării au câștigat tot mai mult spațiu (dar și timp!) grație unor personalități ca Ghenadie Ciobanu și Vladimir Beleav sau a discipolilor lor din „Ars Poetica” – Iulian Gogu și Oleg Palimsky -, săvârșindu-se nu numai un act de recuperare, ci și unul de identificare a propriilor potențialități și virtualități. Componistica de dincolo de Prut și-a orânduit astfel rosturile după orologiul mondializării, captând în delta sa apele frenetice ale muzicii occidentale, decantându-le aluviunile, colmatându-le malurilor. Când plină, când goală, albia muzicii basarabene se prezintă fie ca un curs învolburat, de multe ori nestăvilit, fie ca o vale seacă, deșertică, funcție de asistența financiară și logistică acordată de factorii de decizie de la Chișinău. Un Chișinău pe care l-am palpat pentru prima oară în 1990 și căruia încerc să-i iau pulsul în fiecare an cu ocazia Festivalului Muzicii Noi. Atunci, printre cei dintâi compozitori pe care i-am întâlnit a fost și Marian Stârcea (n.1959): absolvent al Institutului de Arte și al Conservatoarelor din Chișinău și Moscova, precum și al Academiei de Muzică „Rubin” din Ierusalim; autor ce a abordat mai toate genurile muzicale, de la muzica de operă la muzica simfonică și corală, de la muzica de teatru și film la muzica ușoară. Acum, l-am reîntâlnit pe Marian Stârcea în ipostaza de director al Filarmonicii Naționale a Republicii Moldova. Un manager care distinge cu acuitate contururile propriei contingente – („am ocazia în acest moment să pipăi mai temeinic muzica, să o simt și să o coordonez, iar experiența mea de directorat artistic va fi mai târziu, sper, și aliata creatorului căci, dacă a fi director este trecător, a fi compozitor este pe viață”) -, dar și a unei alterități de multe ori potrivnică și insidioasă – („o filarmonică funcționează aidoma unui organism, deci ea trebuie să se prezinte ca un tot unitar, responsabil, componentele sale necesitănd o permanentă racordare la posibilități și idealuri ori o acomodare între interesele personale și cele de grup; de aceea sunt pus eu aici, ca să orchestrez și să armonizez...”. Nu sunt oare acestea îndelet-

nicirile compozitorului? Să orchestrați, să armonizați, de ce nu, să organizați... Important este să ai ce. Avatarurile muzicii basarabene se întind de la starea de fluviu la cea de ued. O muzică uneori bogată, productivă, concurențială, altori săracă, nerentabilă, necompetitivă. Altfel spus, remunerație mică, după buget. Cine însă își poate asuma sugrumarea unei arte? Sau cine nu știe că disfuncțiile prezentului cultural adumbresc în covârșitoare proporție însuși viitorul unei culturi?

Estuar

Nu este vorba despre opusul lui Tristan Murail; și nici de piesa pentru orchestră a lui Horia Șurianu. Ci de imaginea provocată de participarea, împreună cu ansamblul „Archaeus” la festivalul „Două zile și două nopți” de la Odessa. Peste 50 ore de muzică non-stop; zeci de interpreți; sute de lucrări restituite; și ceea ce este poate cel mai important: o sală permanent arhiplină, populată cu un public viu, părtaș la un soi de interactivitate solitară și salutară în peisajul muzicii contemporane. Am surprins încă o dată emergența fără precedent în istoria muzicii a ofertei restitutive și – consecință firească – maximizarea acesteia; am încercat să mă apăr de ploaia realmente torențială a muzicilor de tot felul, mai mult sau mai puțin interesante sau anodine, perspective ori desuete, impecabile sau precare, refugiindu-mă într-un spațiu deschis, apercipit preparat, accesând a priori implacabilitatea variilor atitudini, direcții ori tehnologii componistice; am fost pus în fața unui acut sindrom al globalizării artistice ivit pe fundalul unei voințe de uniformizare, de contopire și – mai ales – de dominare ce contrastează totuși, din fericire, cu natura imanentă, specifică fiecărui areal componistic sau chiar fiecărui autor în parte; în sfârșit, am primit o strălucită lecție de solidaritate și fraternitate consangvină oferită de muzicienii evrei reuniți la Odessa din toate zările lumii, un stenic exercițiu de admirație reciprocă în care fuziunea intereselor pe termen lung anulează fisiunea orgoliilor proxime, iar confluența întreprinderilor reduce la tăcere hora disparităților. Pe de altă parte, acest estuos metabolism al festivalului (supravegheat atent de directorul artistic: Karmella Tsepkenko), neîntrerupt de break-uri, fie ele de o oră sau de o zi, a favorizat spiritul de competiție, amintind de jocurile pithice ori de cele olimpice. Iată de ce am perceput reuniunile sonore de la Odessa ca pe o gură largă și adâncă, o imensă pâlnie prin care s-a turnat neconținut muzică, o muzică îngurgitată instantaneu și nemijlocit, cu poftă dar și în cunoștință de cauză de către un public parcă mai avid de artă modernă ca niciunde în altă parte.